

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยและพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการของกลุ่มสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบและพัฒนากระบวนการเสริมสร้างทักษะความรู้ด้านผู้ประกอบการของกลุ่มสตรีในและนอกภาคการเกษตร เพื่อยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูงให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยเทคนิค Data Envelopment Analysis (DEA) เพื่อประเมินประสิทธิภาพของผู้ประกอบการ 108 กลุ่ม และการวิจัยเชิงคุณภาพแบบ Participatory Action Research (PAR) เพื่อถอดบทเรียนปัจจัยความสำเร็จและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริง (Learning by Doing) ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนมีแนวโน้มการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าสหกรณ์ โดยมี 5 กลุ่มตัวอย่างที่โดดเด่น ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนกาแปดอยกลาง (ปางต้นเตื่อ) วิสาหกิจชุมชนบ้านแม่วาก สหกรณ์พัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงพบพระ จำกัด วิสาหกิจชุมชนแปลงใหญ่ผลิตผักปลอดภัยแม่จริม และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์จากมะแตก การวิเคราะห์ทุน 5 ด้าน (มนุษย์ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติ กายภาพ และการเงิน) พบว่าปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จคือ ความเข้มแข็งของผู้นำ การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐและเอกชน รวมถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์และมูลค่าสูงขึ้น การดำเนินกระบวนการ PAR กับกลุ่มสตรีชาติพันธุ์ 8 กลุ่ม ยังแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการตลาด การบริหารจัดการ และทักษะดิจิทัล ช่วยเพิ่มรายได้ สร้างความมั่นใจ และเสริมบทบาทสตรีในชุมชน ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาผู้ประกอบการบนพื้นที่สูงต้องอาศัยการเรียนรู้ร่วม การบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และระบบสนับสนุนเชิงนโยบายที่ต่อเนื่อง เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ยั่งยืนตามเป้าหมาย SDGs ด้านการลดความเหลื่อมล้ำและการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ

คำสำคัญ: พื้นที่สูง สถาบันเกษตรกร ธุรกิจเกษตร นวัตกรรม เครือข่ายชุมชน

Abstract

The research project “Research and Development of Hill tribe Women's Entrepreneurship Skills on highlands” implemented by the Highland Research and Development Institute (Public Organization), aims to test and develop processes for strengthening entrepreneurial knowledge and skills among women’s groups in both agricultural and non-agricultural sectors. The project seeks to enhance the economic and social capacity of highland communities to achieve sustainable self-reliance. The study employed a mixed methods research design, combining quantitative analysis using Data Envelopment Analysis (DEA) to assess the efficiency of 108 entrepreneurial groups, with qualitative research based on Participatory Action Research (PAR) to extract lessons learned regarding success factors and to develop experiential learning processes (learning by doing). The findings indicate that community enterprises tend to demonstrate higher operational efficiency than cooperatives. Five outstanding case study groups were identified: the Doi Lang Coffee Community Enterprise (Pang Ton Duea), Ban Mae Wak Community Enterprise, Phop Phra Royal Project Highland Development Cooperative Limited, Mae Charim Large-Scale Safe Vegetable Production Community Enterprise, and the Community Enterprise for Product Development from Mak Tae Fruit. An analysis of five forms of capital-human, social, natural resource, physical, and financial capital-revealed that key success factors include strong leadership, participatory management practices, collaborative networks with public and private sector organizations, and the application of local wisdom to enhance product uniqueness and value addition. Furthermore, the implementation of the PAR process with eight ethnic women groups demonstrated notable improvements in knowledge related to marketing, management, and digital skills. These improvements contributed to increased income, enhanced self-confidence, and strengthened the role of women within their communities. Overall, the research highlights that entrepreneurial development in highland areas requires collaborative learning, the integration of local knowledge with modern technology, and sustained policy support systems. Such an approach is essential for advancing sustainable community economic development in alignment with the Sustainable Development Goals (SDGs), particularly those related to reducing inequalities and promoting gender equality.

Keywords: highland areas; farmer organizations; agribusiness; innovation; community networks